

نظر مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری در پاسخ به سؤالاتی در خصوص التزام به تعقیب یا استرداد (بلژیک علیه سنگال)

دیوان بین‌المللی دادگستری روز جمعه ۲۰ ژوئیه ۲۰۱۲ ساعت ۳ بعد از ظهر نظر مشورتی بسیار مهم خود را در مورد تعهد سنگال به تعقیب رئیس‌جمهور سابق چاد، حسین آبره، یا استرداد وی به بلژیک برای پیگیری قضائی ارائه نمود. رأی توسط رئیس دیوان، قرائت شد.

روند رسیدگی

بلژیک در تاریخ ۱۹ فوریه ۲۰۰۹، درخواست صدور رأی مشورتی دیوان را در قبال عملکرد سنگال به ثبت رساند. مبنای درخواست اختلاف موجود "فیما بین پادشاهی بلژیک و جمهوری سنگال در خصوص التزام به رعایت تعهد به تعقیب" رئیس‌جمهور سابق چاد، حسین آبره، "یا استرداد وی به بلژیک به منظور رسیدگی کیفری" بود.

بلژیک در درخواست خود اظهار می‌دارد که سنگال، که سرزمینی است که آقای آبره از تاریخ ۱۹۹۰ در آنجا در تبعید بسر می‌برد، در پاسخ به درخواستهای مکرر بلژیک به تعقیب رئیس‌جمهور سابق چاد در سنگال، برای اعمالی که از جمله تحت عناوین جرم شکنجه و جرائم علیه بشریت می‌توان از آنها نام برد، هیچ اقدامی انجام نداده، و از استرداد وی به بلژیک امتناع نموده است.

بلژیک در درخواست خود اعلامیه‌های یکجانبه طرفین را مبنای صلاحیت دیوان قرار می‌دهد که به موجب آنها طرفین صلاحیت اجباری دیوان را طبق بند ۲ ماده ۳۶ اساسنامه دیوان به رسمیت شناخته‌اند. اعلامیه یکجانبه بلژیک در تاریخ ۱۷ ژوئن ۱۹۵۸ و اعلامیه یکجانبه سنگال در تاریخ ۲ دسامبر ۱۹۸۵ به ثبت رسیده است. بعلاوه، در درخواست آمده "هر دو کشور به کنوانسیون منع شکنجه مورخ ۱۰ دسامبر ۱۹۸۴ پیوسته‌اند". سنگال کنوانسیون را در ۲۱ اوت ۱۹۸۶ بدون لحاظ قرار دادن حق شرط تصویب نموده و کنوانسیون از تاریخ ۲۶ ژوئن ۱۹۸۷ برای سنگال لازم الاجرا شده است. بلژیک کنوانسیون را بدون حق شرط در تاریخ ۲۵ ژوئن ۱۹۹۹ به تصویب رسانده و کنوانسیون از تاریخ ۲۵ ژوئیه ۱۹۹۹ برای این کشور لازم الاجرا گردیده است. ماده ۳۰ کنوانسیون مقرر می‌دارد که هر نوع اختلاف در خصوص تفسیر یا اجرای مفاد کنوانسیون در صورتی که از طریق مذاکره یا داوری قابل حل و فصل نباشد، می‌تواند توسط یکی از اعضاء به دیوان بین‌المللی دادگستری ارجاع داده شود. بلژیک اظهار می‌دارد که مذاکرات فیما بین دولتین "از سال ۲۰۰۵ به صورت ناموفق ادامه داشته است" و لذا بلژیک در تاریخ ۲۰ ژوئن ۲۰۰۶ به این نتیجه رسیده که مذاکره به جایی نرسیده است. بلژیک مضافاً اظهار می‌دارد که در تاریخ ۲۰ ژوئن ۲۰۰۶ پیشنهاد ارجاع اختلاف به داوری را به سنگال داده است و مدعی است سنگال "از پاسخ به درخواست وی طفره رفته است ... در حالیکه بلژیک مصرانه در مذاکرات شفاهی خود وجود ادامه اختلاف در این زمینه را تأیید کرده است".

بلژیک در پایان درخواست رأی مشورتی، از دادگاه درخواست می‌کند که به این دعوی رسیدگی نموده و اعلام نماید که:

- "داگاه واجد صلاحیت رسیدگی به اختلاف فیما بین پادشاهی بلژیک و جمهوری سنگال در خصوص التزام سنگال به تعهد تعقیب آقای ح. آبره یا استرداد وی به بلژیک را به منظور رسیدگی کیفری می‌باشد؛
 - دعوی بلژیک قابل استماع است؛
 - جمهوری سنگال متعهد به تعقیب کیفری آقای ح. آبره برای اعمالی از جمله جرم شکنجه و جرائم علیه بشریت که می‌باشد که حسب ادعا وی مرتکب آنها شده، در ارتکاب آنها شراکت یا معاونت داشته است؛
 - جمهوری سنگال در صورت عدم تعقیب آقای ح. آبره مکلف است وی را به پادشاهی بلژیک مسترد نماید تا آقای آبره بتواند در قبال این جرائم در برابر دادگاههای بلژیک پاسخگو باشد."
- درخواست بلژیک منضم به درخواست صدور دستور اقدام موقت است. در آنجا بلژیک توضیح می‌دهد که در حالیکه "آقای آبره [در حال حاضر] تحت حصر خانگی در داکار می‌باشد ... بلژیک از مصاحبه رئیس‌جمهور سنگال،

الف. وید، با رادیوی بین‌المللی فرانسه استنباط می‌کند که سنگال در صورتی که نتواند بودجه مورد نیاز برای محاکمه آقای ح. آبره را تأمین کند، دستور حصرخانگی را لغو می‌کند. خواهان (بلژیک) اظهار می‌دارد که، "در چنین شرایطی، امکان ترک سنگال و رهایی از محاکمه برای آقای ح. آبره فراهم خواهد آمد"، و این "موجب پیشداوری غیرقابل جبرانی در خصوص حقوقی که حقوق بین‌الملل به بلژیک اعطا نموده شده ... و نیز نقض تعهداتی محسوب می‌شود که سنگال متعهد به ایفای آنهاست."

جلسات استماع عمومی از ۶ تا ۸ آوریل ۲۰۰۸ برگزار شد و نظرات شفاهی طرفین در خصوص درخواست بلژیک برای صدور دستور اقدام موقت مسموع شد.

در خاتمه جلسات استماع، بلژیک از دادگاه درخواست نمود که در خصوص اقدام موقت ذیل مبادرت به صدور دستور نماید: "جمهوری سنگال همه قدرت خود را بکار گیرد تا آقای حسن آبره را تحت کنترل و محافظت مقامات سنگالی نگهدارد تا بدینوسیله قواعد بین‌المللی که بلژیک خواهان رعایت آنهاست به درستی اعمال شود". سنگال از دادگاه درخواست نمود "دستور صدور اقدام موقت مورد درخواست بلژیک رد شود."

دیوان در دستور مورخ ۲۸ مه ۲۰۰۹ خود، به ۱۳ رأی موافق در مقابل ۱ رأی مخالف، نظر داد که "شرایط، چنانکه [آن زمان] در پیش روی دادگاه ارائه شده، ضرورت اعمال قدرت دادگاه ... برای صدور دستور موقت را نمی‌طلبد [نمی‌طلبیده است]".

دیوان در دستور مورخ ۹ ژوئیه ۲۰۰۹ خود تاریخ ۹ ژوئیه را به عنوان مهلت ثبت لایحه پادشاهی بلژیک و ۱۱ ژوئیه ۲۰۱۱ را به عنوان مهلت ثبت لایحه معارض جمهوری سنگال تعیین نمود. لایحه بلژیک در تاریخ مقرر ثبت شد.

رئیس دیوان مهلت ثبت لایحه معارض جمهوری سنگال را از ۱۱ ژوئیه ۲۰۱۱ به ۲۹ اوت ۲۰۱۱ تمدید نمود. لایحه معارض در زمان تمدیدی به ثبت رسید.

جلسات استماع عمومی از تاریخ ۱۲ تا ۲۱ مارس ۲۰۱۲ برگزار شد. در انتهای جلسات، طرفین درخواستهای نهایی خود را به دیوان ارائه نمودند:

پادشاهی بلژیک:

"بنا به دلایل مورد اشعار در لایحه و در طول رسیدگی شفاهی، پادشاهی بلژیک از دیوان بین‌المللی دادگستری درخواست می‌نماید که رأی خود را در خصوص موارد ذیل اعلام نماید:

۱. (الف) سنگال با امتناع از تصویب قوانین لازم، در موعد مقرر، برای ایجاد امکان و شرایط اعمال صلاحیت جهانی توسط مقامات سنگالی، موضوع بند ۲ ماده ۵ کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات سبوعانه، غیرانسانی یا تحقیرکننده، تعهداتی بین‌المللی خود را نقض کرده است؛

(ب) سنگال با امتناع از محاکمه کیفری آقای حسین آبره برای اقداماتی که بویژه عنوان جرم شکنجه، جرائم جنگی، جرائم علیه بشریت و جرم نسل‌کشی ادعایی علیه وی به عنوان مرتکب، شریک، یا معاون، و یا امتناع از استرداد وی به بلژیک برای رسیدگی کیفری، تعهدات بین‌المللی خود را، طبق بند ۲ ماده ۶ و بند ۱ ماده ۷ کنوانسیون منع شکنجه و سایر رفتارها یا مجازاتهای سبوعانه، غیرانسانی یا تحقیرکننده، نقض نموده است و همچنان این نقض را ادامه می‌دهد؛

(ج) سنگال نمی‌تواند موانع مالی یا سایر موانع را مستند توجیه نقض تعهدات بین‌المللی خود قرار دهد.

۲. سنگال ملزم به خاتمه اقدامات نادرست بین‌المللی به طرق ذیل است

(الف) با ارجاع فوری پرونده حسین آبره به مقامات ذیصلاح خود برای تعقیب وی؛ یا
(ب) در غیر اینصورت، با استرداد آقای آبره به بلژیک بدون ددرسر بعدی.

جمهوری سنگال:

در پرتو مباحث حقوقی و دلایل مورد استناد در لایحه معارض، جلسات استماع شفاهی، و در پاسخ به سؤالات مطروحه از سوی قضات، که به موجب آن سنگال به صراحت اعلام کرده که تعهدات مقتضی بین‌المللی خود را ایفا نموده و مرتکب عمل نادرست بین‌المللی نشده است، به نمایندگی از کشورم، از دیوان تقاضا دارم که در نظر خود را در تأیید مواضع ذیل اعلام نماید:

۱. دیوان به دلیل فقد صلاحیت در نتیجه عدم توافق بین بلژیک و سنگال، و غیر قابل استماع بودن درخواست پادشاهی بلژیک، اصولاً نمی‌تواند به درخواست بلژیک رسیدگی ماهوی نماید؛

۲. در غیر اینصورت، اگر دیوان خود را واجد صلاحیت رسیدگی به درخواست بلژیک می‌شناسد و بر این است که درخواست بلژیک قابل استماع است، نظر دهد که سنگال هیچیک از مفاد کنوانسیون منع شکنجه مصوب ۱۹۸۴، بویژه مفاد مربوط به تعهد به "محاکمه یا استرداد" (بند ۲ ماده ۶، و بند ۱ ماده ۷ کنوانسیون)، یا، به صورت عام تر، هیچیک از قواعد قرارداد، اصول کلی حقوق بین‌الملل یا قواعد عرقی حقوق بین‌المللی را در این رابطه نقض نکرده است؛

۳. سنگال با اعمال اقدام‌ها مختلف که شرح آن ارائه شده، تعهدات خود را به عنوان عضو کنوانسیون منع شکنجه مصوب ۱۹۸۴ ایفا نموده است؛

۴. سنگال با اجرای اقدامات مناسب برای ایجاد شرایط محاکمه آقای ح. آبره، اعلامیه خود را که به موجب آن خود را در برابر دیوان متعهد ساخته، اجرا می‌کند.

۵. لذا دیوان متعاقباً همه درخواستهای مطروحه در درخواست پادشاهی بلژیک را رد نماید.

برگرفته از اعلامیه مطبوعاتی دیوان بین‌المللی دادگستری مورخ ۱۹ ژوئیه ۲۰۱۲

زهرا موسوی، استاد حقوق بین‌الملل و حقوق اتحادیه اروپا

(اقتباس از متن بدون رفرنس مجاز نمی‌باشد).